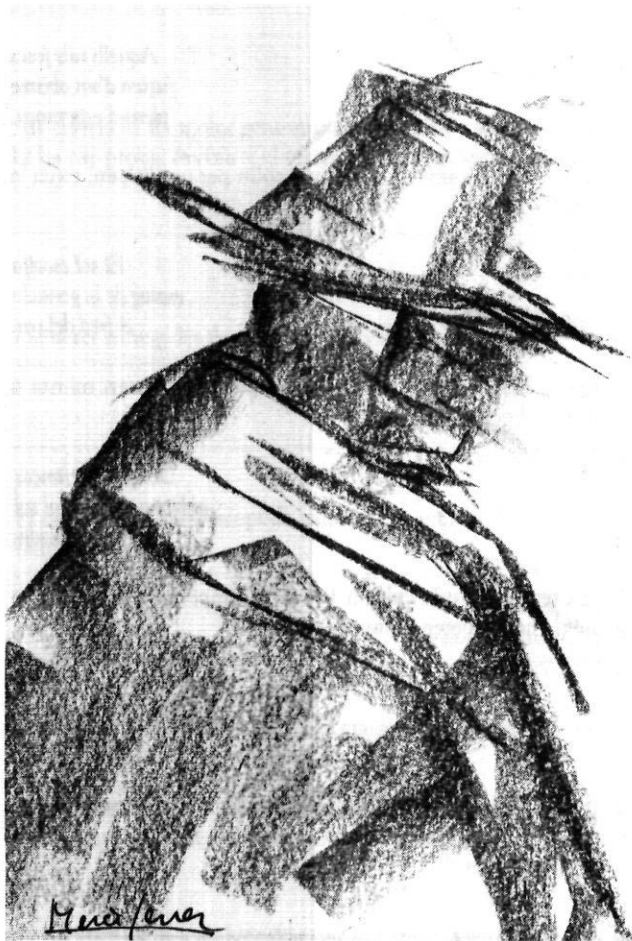

Josep Pla: el benefici

UN DELS PROPÒSITS EXPLÍCITS que es va fixar Josep Pla als inicis del seu treball literari i periodístic, als anys 20, va ser fer-se entendre d'un públic lector ampli i variat, fins on permetessin les circumstàncies socials i culturals de la Catalunya de l'època. Aquest propòsit, que sembla elemental, un dels objectius primers de qualsevol escriptor, no ho era llavors –quan el refinat elitisme noucentista encara dominava la cultura catalana– ni ho és ara. Hi ha molts escriptors que no pensen en el lector a l'hora d'escriure, que entenen la literatura com una emanació del seu món interior i personal, oferta als altres per satisfer una necessitat íntima. I alguns fins i tot ho consideren una gràciosa concessió, per la qual troben que la humanitat ha de venerar-los. Pla, en canvi, periodista alhora que literat, té ben present que els seus escrits tenen un destinatari, està, de bon principi, preocupat per captivar el lector i busca amb afany els instruments lingüístics i retòrics que li siguin més útils per a aquesta finalitat.

Aquest esforç de Pla va obtenir en vida seva el premi d'esdevenir un periodista i escriptor reconegut i popular. Ho va ser ja als mateixos anys 20, quan escrivia a *La Publicitat* i a *La Veu de Catalunya* i ho va ser després de la guerra, quan el «Calendario sin fechas» que publicava cada setmana a *Destino* era una de les seccions més seguides de la premsa catalana. I ho va ser, és clar, gràcies a la difusió que obtenen els seus llibres als anys 50, sota les difícils condicions d'aleshores, i en les dècades posteriors. Ha estat, però, en el decurs de l'Any Pla que ens hem pogut adonar que l'aplicació d'aquesta intenció primordial –volar crear-se un públic lector– és una de les claus de la popularitat de Pla i de la intensitat amb què s'ha commemorat el centenari. Gent de grau cultural molt desigual, des d'universitaris a menestrals o treballadors i, ara, ja, de diverses generacions, han trobat en els llibres de Pla un instrument amè i sensible que els ajuda a conèixer, a captar la realitat del paisatge i de la història del país on viuen, que els ajuda a comprendre'n l'ànima, per dir-ho amb una expressió que peca d'idealista. Pla ha ofert als seus lectors, amb un llenguatge assequible i amb una prosa entenedora, una imatge del nostre món més proper, això és, Catalunya, la Mediterrània i Europa, una imatge literària que, tot i la subjectivitat amb què és formulada, ens en facilita la comprensió, ens en dona les claus i ens hi situa.

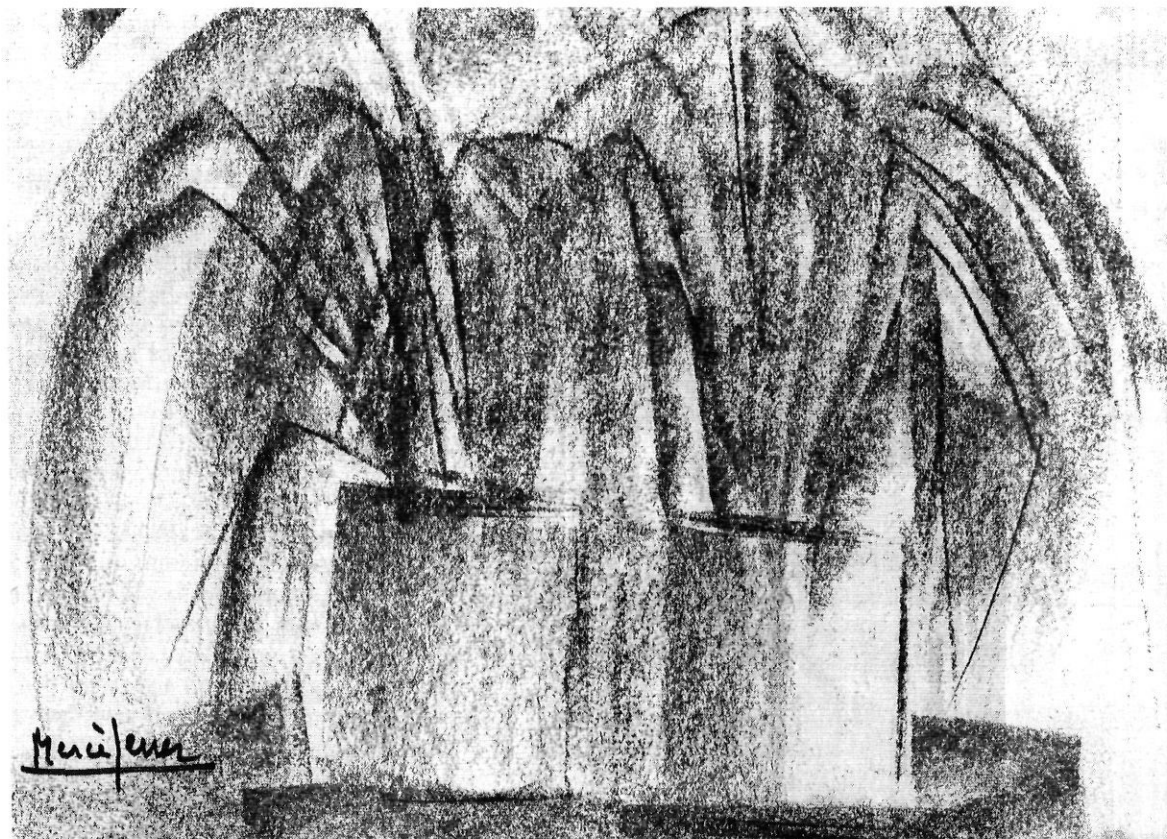
Aquesta és una de les raons principals del reconeixement popular que ha tingut Pla com a escriptor, remarcat de forma especial el 1997 en el centenari del seu naixement. I és que cal subratllar que la celebració d'aquest centenari ha tingut un caire de commemoració popular que no havia pres en aquest país el de cap altre escriptor, ni el de Josep Maria de Sagarra, tan reconegut també al seu temps, mercès sobretot al teatre i a la poesia, una popularitat, però, que no ha arribat a les darreres generacions.

L'Any Pla ha estat motiu d'actes públics de tota mena arreu de Catalunya, conferències, taules rodones, lectures, representacions teatrals, etc., organitzades en gran part per les entitats més diverses. I també hi ha hagut, és clar, qui, passant-se de rosca, n'ha volgut treure un aprofitament turístic i gastronòmic, cosa que deu ser inevitable a l'època en què vivim, en què la banalitat és tan a mà. És interessant posar de relleu, però, que a l'Any Pla les aportacions oficials i institucionals, que també hi han estat, per exemple, a les exposicions, han quedat en un segon nivell. A primera línia hi ha hagut, pel nombre, la varietat i la singularitat en el plantejament dels actes, aquest teixit d'entitats culturals i cíviques que existeixen a la majoria de poblacions catalanes i que són una expressió i un vehicle de la iniciativa ciutadana i de la cohesió social del país.

Que l'Any Pla hagi tingut aquest sentit i aquest to és molt positiu, per diverses raons. En voldríem remarcar dues de principals. Primer per la situació actual de la llengua i de la

de fer-se entendre

MIQUEL PAIROLÍ

cultura catalanes. El català és una llengua amb problemes greus i creixents pel que fa a l'ús social. És un idioma que va perdent presència social a Catalunya mateix. Vivim un moment, a més, de confusió respecte de la identitat catalana i sectors importants de les darreres generacions no s'identifiquen amb els referents geogràfics, històrics i culturals del país. Que s'hagi parlat i escrit tant sobre Pla i la seva obra, que és, en bona part, una construcció literària a l'entorn d'aquests referents resulta innegablement favorable i esperançador.

Vivim una època, a més –i aquesta seria la segona consideració–, en què disminueix la influència de la cultura literària. A Catalunya el fenomen encara ha estat més accentuat perquè el paper de substitució de l'acció política que van tenir la literatura i els escriptors durant el franquisme s'ha perdut a partir de l'adveniment del règim democràtic i entre nosaltres la pèrdua d'ascendent dels escriptors i de la creació literària encara han semblat més acusades. Que el centenari d'un escriptor s'hagi celebrat tan massivament i diversament és també, doncs, una prova que la cultura literària pot conservar encara una capacitat d'atracció i de convocatòria notables. El que passa és que, és clar, Pla és un

escriptor que no admet comparació ni ha deixat escola, tot i que la seva manera de dir s'enganxi. Bo i acceptant aquesta singularitat, cal tenir ben present, doncs, allò que remarcàvem a l'inici d'aquestes línies i que és la clau de la difusió que ha obtingut Josep Pla com a escriptor i de l'èxit inesperat, sorprenent, que ha recollit la commemoració del centenari: que en literatura les més diverses opcions estètiques i lingüístiques són respectables, importants i potser fins i tot imprescindibles –des de l'alta especulació ribiana fins a la cristal·lina al·lucinació fociana– però que un escriptor que es proposa fer-se entendre, parlar al lector de realitats compartides i compatibles, obté una resposta social que altres formes de creació, igualment legítimes i interessants des d'un punt de vista literari, no obtenen. I després, és clar, que ningú no es queixi.

Miquel Pairoli

Aquest escrit havia estat encomanat al seu autor per ser inclòs en el llibre *Any Pla a Girona. Crònica, memòria i testimoni (1897-1997)*. Per un error de coordinació en va restar fora, i es publica aquí per desig dels promotors del volum.